БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапіс, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Вострабрамская 9.

Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год 4 зл. 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. Вільня, 29 чэрвеня 1932 г. № 18 (43)

?

Характэрнай і асабліва цікаўнай для нас рысай апошніх выбараў у законадаўчыя палаты Польшчы было тое, што кіраўніцтва ББ (Беспартыйнага Блёку супрацоўніцтва з урадам), укладаючы свае сьпіскі кандыдатаў і стаўляючы на іх навет прадстаўнікоў такое невялічкае нацыянальнае групы, як расейцы, *выключыла зусім беларусаў*. А ў выніку сталася тое, што — апрача „падараванага“ нам украінцамі п. Ярэміча—у Сойме і Сэнаце беларусаў зусім не аказалася.. Гэта было сьцьверджана ўсей урадавай прэсай, якая ў сваіх справаздачах аб бліскучай перамозе ўрадавага блёку не паказала ў лоне парляманцкага прадстаўніцтва ББ *ніводнага беларуса*. І раптам — раптам мы даведаліся, што *сярод паслоў ББ знайшлося - такі колькі асоб, якія*—з нэведамай нам бліжэй мэтай—*заявілі сябе беларусамі і заклалі ў Варшаве „Towarzystwo Polsko-Białoruskie“ (Польска-Беларускае Таварыства“)*!

Мала таго: даведаліся мы аб гэтым новым таварыстве, да якога дагэтуль, здаецца, не ўвашоў ніводзін з беларусаў крыху *старэйшае* даты, чым гэныя „самавызначаўшыяся“ беларусы з ББ,—нияк зусім прыпадкова: з справаздачы аб зьездзе паслоў віленскае „рэгіональнае“ групы ББ у Друскеніках, які адбыўся 17 чэрвеня. Даведаліся з „Кур'ера Віленск.“. які 21 чэрвеня падаў гэную справаздачу.

Што-ж гэта за таварыства і якія яго мэты?

„Кур. Віл.“ піша:

„Польска-Беларускае Т-ва паставіла сваей мэтай шырэньне ідэалаў сужыцьця Палякоў з Беларусамі і апеку над культурна-нацыянальнай працай сярод шырокіх гушчаў беларускае нацыянальнасьці на Паўночна-Усходніх Землях Рэспублікі“.

Гэта — ўсё.

Ясна, што раз у аднэй дзяржаве жыве некалькі розных нацыянальнасьцяў, яны мусяць знайсьці нейкую падставу дзеля згоднага сужыцьця. І беларускае грамадзянства на гэтую падставу неаднакротна паказвала, формулюючы яе ў трох словах: *лёяльнасьць за лёяльнасьць*. Аднак, на гэтай плятформе абаперці польска-беларускае сужыцьце не ўдалося. Не ўдалося, бо *такой формулы польскі бок прыняць не хацеў*. І вось — ужо *бяз усякага ўчасьця беларускага грамадзянства* — у лоне ўрадавае партыі паўстала нейкая асаблівая група, якая, *„самавызначыўшыся“, як беларуская*, будзе супольне з галавой партыі шукаць, хіба-ж, нейкае *іншае плятформы польска-беларускага сужыцьця*.

Што-ж: прыгожае імкненьне. Але дзеля таго, што тут справа йдзе не аб сужыцьці палякоў і беларусаў (гэтых нова-аб'яўленых) толькі ў лоне ББ, але аб сужыцьці цэлых *народаў*, усе падобныя імкненьні будуць заўсёды аставацца аднабокімі і — бясплоднымі: *беларусаў жэняць — бяз іх*!

Ці-ж бы бясплодныя экспэрымэнты, робленыя папярэднімі ўрадамі з адзінкамі, стаяўшымі па-за арганізаваным беларускім грамадзянствам, нічога не навучылі і сучасных кіраўнікоў польскае палітычнае мысьлі? *Ці-ж пляны дзяржаўнае палітыкі—такія, што дзеля праведзеньня іх у жыцьцё патрэбна аж... тварэньне „новых беларусаў“?*

Да справы В. Б. Г.

У сувязі з тым, што Куратарыум заявіла аб сваей адмове зьвярнуцца да Міністэрства Асьветы з прапазыцыяй дапамагаць грашыма з дзяржаўнага скарбу на ўтрыманьне прыватнае беларускае гімназіі ў Вільні, як аб гэта прасіў Бацькоўскі Камітэт, — у мінулую нядзелю, 26 чэрвеня, быў склікаты новы агульны сход сяброў Бацькоўскага Камітэту.

Сход аднагалосна пастанавіў захаваць надалей, ня гледзячы на занятае школьнымі ўладамі становішча, сваю самастойную беларускую гімназію ў Вільні, як прыватную, і зрабіць усе высілкі дзеля таго, каб забясьпечыць быт існуючай ужо 13 гадоў школе. У гэтай пастанове прынялі ўчасьце прадстаўнікі ўсіх палітычных груп і кірункаў, якія ёсьць сярод сяброў Бацькоўскага К-ту. Урэшце, з прычыны таго, што стары прэзыдыум Б. К-ту адмовіўся ад сваіх паўнамоцтваў, быў выбраны новы рэзыдыум, падтрымлівацць які абязаліся ўсе прысутныя бацькі.

Новаму прэзыдыуму сход загадаў бездакладна вырашыць пытаньне аб запросінах новага дырэктара гімназіі (—гр. Астроўскі аканчальна адмовіўся ад дырэктарства) — з тым, каб да 1 ліпня быў паданы Куратарыуму поўны склад Пэдагогічнае Рады на новы школьны год з дырэктарам на чале, як таго вымагаюць школьныя ўлады.

На сходзе былі азначаны вялікія трудна́сьці, якія стаяць перад новым прэзыдыумам у справе захаваньня самастойнасьці гімназіі, гэтак многа зрабіўшае дзеля ўзгадаваньня новых пакаленьняў беларускае інтэлігенцыі. Аднак, ня трацім надзеі, што выяўленая ў гэтым пытаньні згоднасьць паглядаў усяго беларускага грамадзянства дапаможа новаму прэзыдыуму перамагчы гэтыя труднасьці.

Дзіўная сьлепата.

У органе польскае ўрадавае дэмакратыі „Кур. Віл.“ надовячы зьмешчана перадавіца пані Hel. Romer пад назовам: Wyjście z teorji (Выхад з тэорыі). Стацьця гэтая гаворыць аб школьніцтве на землях Зах. Беларусі, — ясна-ж, аб школьніцтве польскім, бо іншага беларуская вёска ня мае. Вось-жа аўтарка, аналізуючы стан гэтага школьніцтва, знаходзе ў ім вельмі многа ад'емных зьявішч.

Перад усім — паводле заяваў народных вучыцялёў — „праграмы народных школ зусім не датарнаваны да нашых варункаў, да ўмысловасьці тубыльцаў, да клімату і звычаяў, да мовы і паняцьцяў. Папросту, для тутэйшых дзяцей школьная праграма была нечым эгзотычным, мала зразумелым, чужым абычаямі і стылем. Вучачыся, чаго ж не навучыцца дзіця? Але заўважаны сумныя вынікі: паўторная няграматнасьць...“

Далей аўтарка адзначае рэзкае разыходжаньне паміж усім тым, што гаворыць у школе вучыцель — „прыбылы з далёкіх старон“, і тым, што дзіця чуе навакол — у хаце і па-за хатай. З гэтага ў дзіцяці родзіцца натуральная думка: што ўся гэная навука вучыцеля (хоць-бы і найлепшая об'ектыўна!) — „гэта не для нашага брата“.

„Паміж праграмай школы, асабліва вясковае, і жыцьцём вёскі, хаты і дзіцяці ў гэтай хаце ёсьць прорва, зьнішчыць якую дагэтуль ня здолелі ані абходы, ані хоры (— ясна: польскія! — *Рэд.*). ані аматорскія тэатры (— такэама польскія! — *Рэд.*), ані навет школьныя экскурсіі, бо ўсё гэта далёка ад жыцьця вясковага дзіцяці“. Усё гэта нічым ня зьвязана з вясковым бытам.

„А аб гэтым быце вучыцель ведае зусім мала“. — „Шмат вучыцялёў прыехала да нашага краю першы раз у жыцьці і ні ў чым ня могуць з'арыентавацца: ані ў мове, ані ў звычаях, ані ў адносінах“. І вось—вучыцель з Тчэва апавядае а прыродзе... паморскай; малапалянін бядуе аб „нашых бацькох“, якіх „за веру каталі маскалі“, хаця яго вучні — або каталікі, якія не зьмянялі веры, або праваслаўныя ад вякоў, якіх „маскалі“ ніколі не „каталі“; а нейкі іншы культуртрэгер з Конгрэсоўкі забараняе есьці гатунак грыбоў („wełnianki“), якія тутэйшыя сяляне з вякоў ядуць, солячы, без усялякае шкоды для здароўя. Наагул — вучыцель, выкладаючы прыроду, карыстаецца падручнікам, датарнаваным да чужое прыроды, і гэтым забівае ў вучняў усякую цікавасьць дый будзіць у іх непашану да сябе.

У выніку ўсяго гэтага, — кажа пані Ромэр, — вучыцель вельмі часта жаліцца, што „працуе ў пустаце“, што ўсе яго навукі не знаходзяць водгуку ў жыцьці дзяцей, якія па стараму спаіваюцца гарэлкай, калупаюць у знойдзеных гранатах ды калечацца і разрываюцца на кускі, падпаліваюць хаты й лясы бязмысным раскладаньнем вогнішчаў, атручываюцца ягадамі, не зварачаюць увагі на заразьлівыя хваробы і г. д.“

Адным словам—польская публіцыстыка дае абраз поўнага банкруцтва цывілізацыйнае місіі польскае народнае школы на беларускіх землях. І здаецца, што аўтарка стацьці, так добра разьбіраючыся ўва ўсім гэтым, мусіла-б сама дайсьці да вываду:

1) што школа ў чужой мове ніколі ня можа дапяць сваей цывілізацыйнай мэты, бо кожнае паняцьце, кожын назоў рэчы ў чужой, незразумелай мове не выклікае ў псыхіцы дзіцяці належнага абраза, які выклікаць можа толькі слова і назоў у матчынай мове;

2) што найгеніяльнейшыя вучыцялі-палякі, асабліва пасыланыя да нас з этнаграфічнае Польшчы, ня могуць аб'яднаць, зьвязаць польскую школу з жыцьцём беларускае вёскі і беларускага дзіцяці;

3) што ўстанавіць абсалютна неабходную дзеля [памыснае культурна - узгадаваўчае працы сувязь школы з вёскай можа толькі вучыцель беларус, які сам узрос у беларускай сялянскай хаце і, здабыўшы культуру, найлепш можа перадаць яе ў зразуменай форме беларускаму дзіцяці, найлягчэй можа аказаць адпаведны ўплыў і на пераварэньне вясковага быту на падставах і ў духу сучаснае цывілізацыі.

Але аўтарка (— а з ёй і ўсё польскае грамадзянства!) наперад адкідае гэты адзіны выхад дзеля ратаваньня народнага школьніцтва ў Зах. Беларусі ад канчальнага банкруцтва. Пані Ромэр шукае паліятываў, засьцерагаючыся вельмі рашуча, што яна зусім ня мае на думцы ўвядзеньня выкладу ў беларускай мове. Пані Ромэр думае, што польскія вучыцялі знойдуць лек на ўсе хваробы школы, зьбіраючыся на канфэрэнцыі з „блізкімі да вёскі людзьмі". А якія будуць гэтыя „блізкія да вёскі людзі" — лёгка згадаць: такія-ж прысланыя з этнаграфічнае Польшчы паліцыянты, асаднікі, ксяндзы ды абшарнікі — гэтыя адны толькі найбольш тутэйшыя, бо пераважна патомкі беларускае шляхты і беларускага панства, але за тое далёкія ад вёскі сваімі соцыяльна-становымі паглядамі.

Такія канфэрэнцыі, пэўне-ж, ніякіх вынікаў не дадуць.

Лёзанна і Жэнэва.

Увага ўсяга сьвету прыкавана сяголеньня да дзьвюх міжнародавых канфэрэнцыяў, якія адбываюцца адначасна ў местах Швайцарыі: Лёзаньне і Жэнэве. Першая канфэрэнцыя, агулам кажучы, мае мэтай ліквідацыю страшэнных пасьледзтваў мінулае вайны; другая стаўляе сабе задачай недапушчэньне ў будучыні новае вайны. У цэнтры праграмы апошняе канфэрэнцыі стаіць праблема агульнага разбраеньня, ці тачней: абмежаньня збраеньняў.

Ясна ўжо з сказанага, на колькі абедзьве праблемы і праграмы міжнародавых нарадаў у Лёзаньне і ў Жэнэве зьвязаны паміж сабой.

Становішча Нямеччыны і Францыі.

Нямеччына ўсьцяж заяўляе, што больш плаціць адшкадаваньняў яна ня можа і ня будзе, пагражаючы ўжо ня толькі фінансавым банкруцтвам, але і паважнымі палітычнымі ўстрасеньнямі ў Эўропе. Але да банкруцтва Нямеччыны, якая, апроч яе „палітычных даўгоў", ці адшкадаваньняў, належных пераважна Францыі, зьяўляецца „прыватным" мільярдавым даўжніком Амэрыкі і Англіі, ні тая ні гэтая дапусьціць ня хочуць. Таму Нямеччына — пры яўным ужо падтрыманьні з боку абедзьвюх англа-саксонскіх дзяржаў — так сьмела рве свае палітычныя вэксалі, выданыя Францыі. З свайго боку Францыя, добра разумеючы ўсю безнадзейнасьць справы, выступае ў Лёзаньне пад лёзунгам паразуменьня з Нямеччынай. З свайго боку, нямецкі ўрад ідзе яшчэ далей і высоўвае ў Лёзаньне плян ня толькі гаспадарчага і палітычнага, але і ваеннага паразуменьня Нямеччыны з Францыяй.

Кампрамісны плян.

Дзякуючы ўсяму гэтаму справа адшкадаваньняў магла быць адразу рашуча скранута з месца. І запраўды—на першых-жа нарадах дойшло да нейкага паразуменьня ўсіх „палітычных крэдытараў" Нямеччыны: усе яны згодна запрапанавалі Нямеччыне прыпыненьне на неабмежаны час сплаты адшкадаваньняў — пад варункам, каб яна за час гэтага „мараторыя" плаціла толькі працэнты... паводле „Пляну Юнга". А там, калі крызіс мінецца дый Нямеччына адбудуе сваю фінансава-эканамічную сілу, ізноў адбудзецца чарговы перагляд пляну сплаты адшкадаваньняў... Аднак гэты кампрамісны плян, які фактычна спыняе адшкадаваньні, але юрыдычна іх не касуе, здаецца, дагэтуль рашуча адкідаецца нямецкай дэлегацыяй.

Прычына адкладу.

Па сутнасьці, гэты плян мае мэтай толькі адлажыць усю справу — да выбараў новага амэрыканскага прэзыдэнта, які будзе мець больш сілы і свабоды вырашыць цесна зьвязаную з справай адшкадаваньняў справу ваенных даўгоў былых саюзьнікаў — Амэрыцы. Прэзыдэнцкія выбары пачнуцца ў восені (першая стадыя) і закончацца вясной будучага году. Да таго часу і мае быць адкладзена канчальнае вырашэньне справы адшкадаваньняў.

Варунак Амэрыкі.

Такім чынам Лёзанская канфэрэнцыя заявіла, што справа скасаваньня адшкадаваньняў, прынамся рашучага іх перагляду,— залежыць цалком ад Амэрыкі: як яна вырашыць справу ваенных даўгоў, так будзе вырашана справа адшкадаваньняў. Але Амэрыка, як ведама, дагэтуль рашуча адкідала ўсялякую сувязь справы яе ваенных пазыкаў саюзьнікам з справай адшкадаваньняў. Толькі ў сувязі з асабліва высуванай Амэрыкай справай агульнага разбраеньня (Эўропы!) сучасны прэз. Хувэр згадзіўся зрабіць уступку. Ён заявіў, як ведама, што, пакуль Эўропа мае грошы на ўсьцяж павялічаючыяся збраеньні, пагражаючыя новай вайнай, яна павінна мець грошы і на сплату сваіх даўгоў ад апошняе вайны. Дый у апошнія дні Хувэр пратэлефанаваў свайму міністру у Жэнэву, што толькі рашучы крок на шляху разбраеньня Эўропы можа даць ёй надзею на такі-ж крок з боку Амэрыкі ў справе ваенных даўгоў. Такім чынам, калі дзяржавы былае Антанты вяжуць справу адшкадаваньняў з справай ваенных даўгоў Амэрыцы, дык Амэрыка вяжа справу даўгоў былае антанты з яе разбраеньнем. З гэтага ясна, як цесна сплятаецца Лёзанна з Жэнэвай.

Разбраеньне і „нямецкая небясьпека".

Але справа разбраеньня выклікае шмат рознага роду засьцярогаў з боку ўсіх дзяржаваў, асабліва-ж—з боку Францыі і зьвязаных з ёй ваеннымі саюзамі дзяржаваў, — з увагі на „нямецкую небясьпеку". Дык побач з праблемай разбраеньня высоўваецца дамаганьне папярэдняга павялічэньня бясьпечнасьці дый наагул — „палітычнага даверу" ў сьвеце, адсутнасьць якога зьяўляецца найважнейшай прычынай ня толькі ўсьцяж паглыбляючагася гаспадарчага крызісу, але і бясспыннага павялічаньня збраеньняў, тайнага ці яўнага, няўхільна пагражаючага новай вайной. І тутака першае месца займае так-званая „нямецкая небясьпека": нямецкія дамаганьні перагляду трактатаў і граніцаў.

Вось чаму — побач з уступкамі, якія дзяржавы б. Антанты згаджаюцца зрабіць Нямаччыне ў справе адшкадаваньняў, а Амэрыцы — ў справе разбраеньня, — яны высоўваюць дамаганьне, каб Нямеччына так

У савецкай вёсцы.

Чэская часопісь „Полудневы Ліст" з 25 траўня с. г. друкуе цікаўнае апавяданьне аднаго чэха, уцёкшага з УССР, аб жыцьці савецкай вёскі на Украіне. Дзеля таго, што і ў Савецкай Беларусі жыцьцё вёскі такое самое, падаем некаторыя адрыўкі з гэтага апавяданьня ачывістага сьведкі.

Калектыў дае работу, але не хлеб.

Калі пачалася пяцілетка, усе павінны былі йсьці ў калектывы. Самахоць ішло 20-40 пр., а большасьць прымушалася. Ахвотна ішлі тыя, якія ні зямлі ні іншага нічога ня мелі, не маглі нічога страціць, а, наадварот, яшчэ маглі нешта дарма атрымаць. На іх толькі савецкія ўлады апіраюцца.

Калектывы забралі для сябе найлепшую зямлю. Хто ня йшоў у калектывы, у таго зямлю адабралі, а яму далі горшую, раскіданую на кускі далёка адзін ад аднаго. Гэтакім способам людзей прымушалі іісьці ў калектывы.

Калі-б калектывы працавалі так, як аб іх гаворыцца, ня было-б галодных. Але тамака сяляне толькі сеюць, але зьбіраюць не для сябе... Падрахунак у калектывах робіцца ў канцы году. Лічацца працоўныя дні, колькі на каго прыдзецца. Найгоршае ёсьць тое, што няма насеньня дзеля пасеву. Калектыў наўперад павінен плаціць дзяржаве падатак на войска і на флёт, а што астаецца, тое для калектыву; гэты астатак зусім малы. Даніна вызначаецца паводле велічыні поля, а не паводле ўраджаю. Пасьля жніва яшчэ сяк так, а потым прыходзіцца галадаць. У гэтую вясну зрабілі рэвізыю і ўзялі ўсё, што гдзе яшчэ асталося. Галоўным чынам прыціскаюць тых, якія не ў калектывах. Калі-ж нават тыя ідуць у калектывы, дык іх усё роўна цераз год выкінуць, або пашлюць у Сыбір.

Цяпер калектывы вараць у агульных кухнях. Яду атрымліваюць толькі тыя, што працуюць, але ня іх сем'і. Калі хто мае жонку і 4 дзяцей, а працуе толькі ён адзін, дык малыя дзеці і жонка дастануць з калектыву толькі адну порцыю, на аднаго чалавека. А што маюць рабіць іншыя? А якая яда? Работнік дастане раніцай 40 дэкаграмаў хлеба і гарбату, на абед — боршч з зелянівы, ці капусты, а часам з бульбы, а на вячэру ізноў гарбата. Найгоршыя будуць тыя два месяцы, што прыходзяць (відаць: чэрвень і ліпень). Людзі абсалютна ня маюць што есьці. На Украіне будуць паміраць з голаду. Каб нават меў 500 рублёў у кішані, дык усё роўна нічога за іх ня купіш. Я баяўся гэтых двох месяцаў, дык і ўцёк, пакінуўшы там усё. Там такі голад, што калі я прышоў да суседа прасіць, ці ня мае ён чаго есьці, дык ён сказаў, што толькі што паслаў сваіх двое дзяцей жабраваць яду. Людзі сталі красьці адзін у аднаго ўсё, што можна зьесьці: курыцу, гусь і г. д. Такое цяпер жыцьцё ў калектывізаваных вёсках на Украіне.

Г. П. У. сьцеражэ вёску.

У нашай вёсцы (каля Шэпетоўкі, у 80 вярстох ад польскай граніцы) было каля 250 сем'яў, усяго каля 1000 душ. На чале калектыву стаіць дырэктар. Раней калектывы самі выбіралі свайго старшыню, але цяпер ён назначаецца ўладай і няведама адкуль паходзіць. Ён для вёскі зусім чужы. Гэта звычайна або інвалід, або фабрычны работнік, які ня можа працаваць. Апрача дырэктара ў кожнай вёсцы ёсьць 3-4 камуністы, сябры Г. П. У., якіх прысылае партыя, а ім памагаюць камсамольцы (моладзь). Калі хочуць пакараць якога-небудзь селяніна, дык насылаюць на яго камсамольцаў. Гэтыя ўсё разаб'юць і параскідаюць, але ніхто вінных ня знойдзе. Г. П. У. ёсьць страх для калектыву. Калі не паслухаеш—пойдзеш у Сыбір. З нашай вёскі высланы ў Сыбір: Бабак, Грабоўскі, Белагус і Огрынец. Гэта было ў 1930 г. Тады ўзбурыліся жанчыны, узялі палкі і пабілі, як прадседацеляў, так і іх сэкрэтароў. Бура трывала 14 дзён. З жанчынамі нічога ня сталася. Як толькі бура сьціхла, прышла ў вёску Г. П. У. (міліцыя), забрала з вёскі замажнейшых людзей (кулакоў) і павязла ў Сыбір. Жанчыны ўсьцішыліся. Страх перад Г. П. У. нязьмерны. Да 1925 г. людзі маглі насіць пярсьцёнкі з золата, ці серабра, напр. шлюбныя; але ад тэй пары, калі хто не аддаў іх уладзе і будуць знойдзены, дык канфіскуюцца, а іх уласьнікі арыштоўваюцца і сядзяць без канца.

Буржуазія ў калектыўных гаспадарках.

У калектывах чатыры платы, паводле катэгорыі. Найменшая катэгорыя ёсьць першая; гэта — земляробы, работнікі, пастухі быдла. Другая катэгорыя — гэта надзірацелі за пастухамі; трэцяя катэгорыя — рамесьнікі напр. кавалі; чацьвертую катэгорыю складаюць рахункаводы. Найлепей выходзіць дырэктар (прадседацель). Той не належыць да вёскі. Ён нічога ня робіць, але дастае найбольшую плату.

ці інакш адмовілася ад сваіх палітычных трэбаваньняў (перагляду граніцаў), так страшэнна трывожачых палітычную атмасфэру ў Эўропе. Вынікам гэтага імкненьня дзяржаваў зьявілася прапазыка з боку Англіі, каб Нямеччына адмовілася на 10-15 блізейшых гадоў ад сваіго трэбаваньня перагляду трактатаў.

І тутака францускі ўрад яўна становіцца на абарону Польшчы проці Нямеччыны, горача падтрымліваючы прапазыку Англіі.

Як адкажа на ўсе гэтыя дамаганьні новы нямецкі ўрад Папэна, мы яшчэ ня ведаем. Але нямецкая прэса бліэу аднаголосна адказывае ўжо — катэгорычным **не.**

Самастойны крок Англіі.

Цікаўным доказам „поўнага паразуменьня“ Англіі з Францыяй мае зьявіцца рыхтаваная ў Лёзаньне Мак-Дональдам самастойная дэкларацыя аб тым, што Англія зракаецца цалком усялякіх адшкадаваньняў, як і ўсялякіх ваенных даўгоў ад сваіх эўрапэйскіх крэдытараў.

Сенсацыйная вестка аб гэтым „рэвалюцыйным кроку“ з боку Мак Дональда, якім ён урывае ўсю справу адшкадаваньняў, ламаючы толькі-што прынятае канфэрэнцыяй „паразуменьне 5-х“, выклікае страшэнную трывогу у Францыі. Бо-ж Мак Дональд мае дадаць, што — па яго перакананьню — ўсе іншыя дзяржавы змушаны будуць зрабіць тое-ж самае.

Сэнсацыйныя прапазыцыі Амэрыкі.

Нячуваную сэнсацыю ў Жэнэве дый, пэўне-ж, у-ва усім сьвеце выклікалі новыя разбраеньня прапазыцыі Хувэра, прачытаныя на канфэрэнцыі ў Жэнэве дэлегатам Амэрык. Штатаў Джыбсонам.

У сваім „наказе амэрыканскай дэлегацыі“ прэз. Хувэр піша, што гаспадарчая руіна сьвету ў вялізарнай меры выклікана нязноснымі для зьбяднеўшых дзяржаваў цяжарамі збраеньняў. А таму — даволі ўжо забаўляцца з агнём, выклікаючы новы пажар, даволі ігнаць з сьмерцяй гаспадарчай і ваеннай катастрофай. Трэба шчыра і рашуча пайсьці на шляху разбраеньня. Усе дробненькія крокі, якія прапануюць эўрапэйскія дзяржавы, трэба кінуць: 5, ці 10 прап. рэдукцыі ня зробяць ніякага ўплыву. Хувэр трэбуе, каб **усе дзяржавы адразу зьменшылі свае збраеньні на цэлую трацiну.** Кожная дзяржава павінна ўсталіць—паводле нормаў, вызначаных для Нямеччыны вэрсальскім трактатам, — колькі трэба ей войска для аховы ўнутранага ладу і парадку (так званыя „паліцэйскія сілы“ арміі), а рэшту чалавечага складу арміі зьменшыць на адну трацiну, рэдукуючы адпаведна і зьвязаныя з гэтым выдаткі на тэхніку. Такім чынам Польшча павінна была-б зьменшыць сваю армію на 65 тысяч людзей (як дадае польскае агенцтва). Апроч таго, Хувэр трэбуе поўнага скасаваньня цяжкай артылерыі, бомбардуючых аэрапланаў, танкаў, забароны хімічнай вайны (труцячых газаў), а таксама зьмяншэньня на трацiну і ўсіх морскіх збраеньняў, у першую чаргу — браняноснага флёту.

Прачытаўшы гэты „наказ“ Хувэра, (ведама ж, ня толькі амэрыканскай дэлегацыі, але і ўсей канфэрэнцыі даўжнікоў Амэрыкі), — міністар Джыбсон прасіў зьвярнуць увагу на шчырасьць Амэрыкі, якая сама першая гатова на найбольшыя ахвяры. — Бо-ж паводле наказу Хувэра Амэрыка павінна будзе зьніштожыць 1000 гарматаў цяжкой артылерыі, 900 танкаў, 300.000 тоннаў браняносна флёту і некалькі сотняў самалётаў.

Тамашняя буржуазія ў сто разоў горшая, чым тутэйшая (чэская). Людзі там паміж сабою гавораць: каб цяпер тое вярнулася што было за цара, дык мы бы зямлю цалавалі“. Той, хто папаў у калектыў, ніколі з яго ня выйдзе; ён застаецца вечным нявольнікам. Калі яму ўсё палічаць за цэлы год, дык ён заўсёды астаецца яшчэ вінен калектыву. Вопратку, вобуў сябры калектыву павінны атрымаць ад арцелі, але атрымліваюць тое, што арцель пашле. Напр. калектыў звычайна хоча атрымаць вопратку і вобуў для ўсіх сяброў, але арцель ня мае і не пашле на ўсіх. Адзін дастане порткі, другі чаравікі. Але з платы кожнага адлічаецца за цэлы кошцём і боты. Ведаю такое здарэньне, што адзін цільна працаваў цэлы год, а ў канцы астаўся вінен калектыву 250 рублёў. А таго, хто мае доўг, Г.П.У можа арыштаваць і паслаць на прымусовую працу. Паўтараю: той, хто трапіў у калектыў, ніколі з яго ня выйдзе. Калі хто з сяброў, апрача калектыву, мае хоць поўдзесяціны поля і мае чым пасеяць, той менш галадае. Прадстаўце сабе: **рабочая плата за дзень назначана 20 капеек, а пуд жыта цэніцца 90 капеек, але яго многа не купіш за гэту цэну. На кірмашу пуд жыта каштуе больш за 130 рублёў, дык твая гадавая праца, прыблізна на 500 руб. — раўняецца тром пудам жыта.**

У кожнай вёсцы ёсьць школа. Але ў політэхнікі могуць пасылаць сваіх дзяцей толькі савецкія ўрадоўцы. Стыпэндыі малыя, дык калі хто ня мае 500 руб. ў месяц, ня можа пасылаць дзяцей у вышэйшыя школы.

———

Жыцьцё Польшчы.

Новыя дэкрэты п. Прэзыдэнта.

Згодна з пажаданьнямі сельска-гаспадарчае канфэрэнцыі, якая адбылася 11 чэрвеня у Варшаве, — урад апрацаваў рад дэкрэтаў, якія маюць быць выданы на падставе закону аб паўнамоцтвах. Найцікаўнейшы для сялянства дэкрэт аб ліхвярстве на вёсцы, ад каторага стогне працоўны хлебароб на ўсім прасторы Польшчы.

10-лецьце далучэньня Вэрхняй Сілезіі.

Уся Польшча ўрачыста сьвяткавала ў апошнія дні 10 тыя ўгодкі далучэньня да яе Вэрхняй Сілезіі, якая зьяўляецца найбагацейшым абшарам усялякіх капальняў — вугалья ды металяў, падставай прамысловага разьвіцьця і гаспадарчай незалежнасьці Польшчы.

Цікаўна, што ўся прэса і цяпер, як і 10 гадоў назад, даводзіла, што ўся высокая культура гэтага краю зроблена мазалямі польскага селяніна і работніка, а не культурным і грашовым капіталам нямецкага земляўласьніка і спэцыяліста-тэхніка. Дык польскі селянін і работнік „прыраджоныя гаспадары“, і ўвесь край гэты павінен належаць да Польшчы, але не да Нямеччыны.

Так разважаюць на Захадзе Польшчы. Але на Усходзе ж, дзе адносны культурны дабрабыт пэўне-ж яшчэ ў большай меры створаны мазалём беларускага працоўнага хлебароба і работніка, разважаюць чамусьці зусім наадварот...

Новы спадак цэнаў на збожа.

Значны спадак цэнаў на збожа на суседнім рынку, выкліканы „жахлівымі“(!) весткамі аб... незвычайна багатым ураджаі збожа ў Амэрыцы, адбіўся балюча і на збожавым рынку ў Польшчы. У Польшчы ад 13 чэрвеня ідзе штодзенны бясспынны спадак цэнаў на пшаніцу, не гэта ні дзіўна ў гэты час перад новым жнівом.

С. С. С. Р.

„Крамольная“ кніжка.

Вялікую сэнсацыю зрабіла ў Савецкай Украіне новая кніжка аднаго з галоўных правадыроў украінскага камунізму, Чэрняка. Аўтар яе, стары камуніст, дае сваё ўражаньні з падарожжа па Эўропе, сьцьвярджаючы, што ўсюды ў капіталістычных краінах Захаду варункі жыцьця работнікаў без параўнаньня лепшыя, як у савецкай „работніцкай дзяржаве“. Аўтар робіць адсюль вывад, што капіталізм, хоць і перажывае цяжкі крызіс, ды не такі ўжо „сьмяротны“, як усьцяж піша казённая публіцыстыка СССР.

Ц. К. Украінск. кам. партыі зараз-жа выключыў Чэрняка з складу партыі, як шкоднага контр-рэвалюцыянера. Пацярпеў цяжка і дырэктар Дзярж. Выд. Украіны, які дапусьціў выхад у сьвет гэнай „ерэтычнай“ кніжкі.

З усяго сьвету.

Хмары хатняй вайны над Нямеччынай.

Як ведама, першым крокам новага ўраду ў Нямеччыне было скасаваньне загаду папярэдняга ўраду аб зьліквідаваньні гітлераўскіх баёвак, так-зван. „штурмовых калённаў“, ці прасьцей — запраўднай партыйнай арміі, якая адкрыта рыхтуецца да фашыстаўскага перавароту ў Нямеччыне. Вынікі ўпрывілеяванага палажэньня гэтых баёвак, якіх налічваецца па ўсей Нямеччыне некалькі сотняў тысяч, хутка выявіліся. Па ўсім краі штодзенна і бясспынна адбываюцца, усьцяж завастраючыся, масавыя напады гэтых „штурмовых калённаў“ на мірнае насяленьне, пераважна, зразумела, на работнікаў, сябраў дэмакратычных партыяў, а асабліва жыдоў; з камуністамі-ж усьцяж ідуць запраўдныя баі ўсюды. Нямецкія дэмакратычныя газэты зьмяшчаюць штодзенна даўжэнныя сьпісы вестак аб гэтых нападах і бесканечныя сьпісы іх ахвяраў, скардзючыся на тое, што залішне часта ў баёх прымае ўчасьце — на старане гітлераўцаў—Штальгэльм, а паліцыя ўмешваецца тады, калі трэба ратаваць апошніх. Лічба 6 забітых і 200 раненых у працягу пары дзён у невялічкім Рурскім вугальным райёне дае панятак аб разьмерах гэтай страшэннай небясьпекі.

Новая правакацыя гітлераўцаў у Кенігсбэргу.

Ведамая сваім процінямецкім кірункам кракаўская газ. „Ілюстр. Кур. Штодзен.“ падае сэнсацыйную вестку, быццам у Кенігсбэргу — па заказу гітлераўскіх „штурмавых калённаў“—шыюцца масова... польскія вайсковыя мундзіры. Мэта гэтага — ясная: мае быць у хуткім часе зроблены правакацыйны „напад польскіх жаўнераў“ недзе на пагранічны Усходніх Прусаў... А тады гітлераўская прэса будзе галасіць на ўвесь сьвет аб нападзе польскіх бандаў на Нямеччыну“... Газэта дадае, што аб падрыхтоўцы падобнае правакацыі з боку гітлераўцаў выразна заявіў у нямецкім парляманьце... нямецкі міністар рэйхсвэру (ваенны), за што й змушаны быў апанаваўшымі нямецкую армію генараламі выйсьці ў адстаўку.

Рэвалюцыя ў Чылі.

У Чылі (адна з дзяржаваў паўдзённае Амэрыкі — на яе заходнім узьбярэжжы) раптам выбухла рэвалюцыя. Новыя ўлады пачалі рабіць социялістычныя рэформы, а сярод іх — першым чынам — адабралі ў прыватных уласьнікаў, пераважна чужаземных капіталістаў, галоўнае багацьце краю — капальні слаўнай на ўвесь сьвет так і называнай чылійскай салетры. Крок гэты, сам па сабе важны і карысны для дзяржавы, выклікаў зразумелае абурэньне і контр-акцыю з боку магутнага замежнага капіталу, пераважна паўночна-амэрыканскага. У выніку гэтага рэвалюцыйны ўрад быў хутка скінены „контр-рэвалюцыяй“ і цяпер па ўсей краіне ідуць — з аднаго боку забастоўкі і аружныя выступленьні рэвалюцыйна настроеных работнікаў, а з другога—шалее ваеннае палажэньне з усімі яго крывавымі спосабамі дзеяньня. Найгорш тое, што войска ў значнай меры падзялілася на прыхільнікаў рэвалюцыі і контр рэвалюцыі, дык кроў у хатняй вайне ліецца шырокай ракой.

ХРОНІКА.

— Агульны сход Бацькоўскага К-ту ВБГ. 26 га чэрвеня адбыўся ізноў Агульны Сход Бацькоўскага К-ту.

Старшынстваваў на сходзе В. Багдановіч. Ня гледзячы на спробы пэўных адзінак далей разьбіваць бацькоў і перашкаджаць супольнай абароне гімназіі ад пагражаючай ей небясьпекі, сход, хоць і зацягнуўся аа поўнач, ўсё-ж сваё заданьне выпаўніў.

Старому прэзыдыуму, які адмовіўся ад сваіх паўнамоцтваў, дадзены быў абсолюторыум.

Пасол Ярэміч запрапанаваў, каб сход заявіў, што не згаджаецца з адкрытым пісьмом прэзыдыуму „Да ўсяго беларускага грамадзянства", у якім грамадзянства заклікалася да аб'яднаньня дзеля абароны гімназіі і, — паміж іншым, — сулілася поўнае падтрыманьне гр. Астроўскаму, калі ён згодзіцца заняць становішча дырэктара гімназіі. — Прапазыцыя п. Ярэміча была адкінена сходам вялізарнай большасьцяй галасоў (пры тайным галасаваньні). Гэтак Агульны Сход сцьвярдзіў сваю солідарнасьць з усім зьместам адозвы.

Пасьля аднагалоснае рэзолюцыі аб захаваньні надалей прыватнае Віленскае Беларускае Гімназіі — сход выбраў новы прэзыдыум у наступным складзе: гр. Сіняўскі гр. гр. Войцік і Найдзюк гр. М. Кепель і гр. Падагель.

— „Аб спосабах зьбіраньня этнаграфічных матэрыялаў". У мінулую нядзелю ў салі В. Б. Гімназіі Беларускае Навуковае Т-ва ўладзіла апошнюю перад летам лекцыю гр. Пецюкевіча на тэму: Аб спосабах зьбіраньня этнаграфічных матэрыялаў. Лектар, даўшы напачатку агульны агляд разьвіцьця працы над этнаграфіяй, зьвярнуў увагу слухачоў на тое, што трэба лічыць этнаграфічным матэрыялам, важным для навуковых досьледаў, а такжа дзяліўся ўвагамі з уласнае практыкі зьбіраньня гэтых матэрыялаў.

Было-б вельмі пажадана, каб праграма, прачытаная гр. Пецюкевічам, была апублікавана ў беларускай прэсе, бо лічба слухачоў была ня надта вялікая (каля 40 асоб), пры чым моладзі „камунізуючай" і хадэцкай на лекцыі зусім ня было.

З свайго боку горача заклікаем нашу школьную моладзь, каб за час сваей бытнасьці ўлетку на вёсцы пастаралася сабраць і запісаць усё, што мае вагу пры этнографічных досьледаў (народныя творы — песьні, казкі, замовы, загадкі, прыказкі, а також вырабы — з дрэва і гліны, тканіны, вопраткі, інструмэнты і г. д.), і прывезла ў восені ў Беларускі Музэй ім. Ів. Луцкевіча. Трэба також зьбіраць і старадаўныя рэчы — рукапісы, друкі, старыя абразы — іконы, фігуры і т. п, Імёны ахвярадаўцаў будуць публікавацца ў газэтах.

— Яшчэ да дзіўнага лёсу „Нёмна". Як мы паведамлялі ўжо нашых чытачоў, выданьне часопісу „Нёман" аддана яго юрыдычным уласьнікам, грам. Будзькай, гр. Ст. Станкевічу, але фактычна часопіс перайшоў у рукі гр. Янкі Станкевіча. Трэба аднак-жа ведаць, што грам. Будзька быў толькі **номінальным уласьнікам** часопісу, які выдаваўся коштам цэлага раду асоб, складаўшых складкі выдавецкай камісіі. Апрача таго, усе супрацоўнікі, якія працавалі ў часопісе гонарова (—прынамся бліжэйшыя, сталыя, складаўшыя кіруючую камісію часопісу), таксама маюць усе падставы лічыць сябе сувыдаўцамі часопісу. Таму ўсе гэтыя заінтэрэсаваныя асобы страшэнна абураны на гр. Будзьку за яго нелёяльны крок, зроблены ня толькі без паразуменьня з імі, але і без іх паведамленьня. Зрэшта, як мы чулі, і сам грам. Будзька цалком прызнае сваю „памылку"!. У зьвязку з тым у мінулым тыдні адбылася сабраньне найбліжэй заінтэрэсаваных у часопісе асобаў, якія заявілі пратэст проці перадачы правоў на выданьне „Нёмна" грам. Станкевічу. На пратэст гэты гр. Станкевіч, зразумела, не зьвярнуў увагі, а тады ўсе сябры рэдакцыі, апроч абодвух гр. гр. Станкевічаў, заявілі, што ў часопісе пры злажыўшыхся варунках працаваць ня будуць.

Як мы чулі, 4-тая кніжка часопісу, ня гледзячы на ўсё гэта, ужо набіраецца. Балонкі яго шырока адчыніліся для „генія" і „навуковасьці" д-ра Я. Станкевіча, для яго „адзінае граматыкі", „вымовы і правапісу".

— З жыцьця камуністаў. „Słowo" друкуе цікаўныя інфармацыі з жыцьця камуністычнае партыі, паводле быццам выкрытых паліцыяй партыйных справаздачаў.

Паводле гэтых інфармацыяў, сярод палітычных вязьняў на Лукішках узьнялося вялікае нездаваленьне на груньце несправядлівага падзелу дапамогі ад Мопру. Быццам з гэнае дапамогі карысталі толькі сябры мястовага камітэту (горкому), а сяляп пры падзеле абміналі.

Тое ж наглядалася і ў вастрозе ў Лідзе.

Паводле тэй-жа крыніцы, віленскі акруговы камітэт КПЗБ перажывае востры крызіс. Праца на вёсцы спыняецца. Зьліквідаваны цэлы рад раёнаых і павятовых камітэтаў. У самай Вільні, ня лічучы „Камсамолу", ёсьць усяго толькі 68 партыйных камуністаў, якія яшчэ нешта робяць. У горадзе ёсьць гэткія камуністычныя „ячэйкі": чыгункавая, гутніцкая, цэгельняная, магістрацкая, шавецкая, кравецкая, гандлёвых працаўнікоў, будаўляных работнікаў, студэнцкая. Есьць паасобныя сябры сярод працаўнікоў на электрычнай станцыі, у гарбарнях, сярод рукавічнікаў і на аўтабусах.

Як бачым, тактыка сталага „дэманстраваньня сваіх сіл", якую ў працягу апошніх гадоў павяла Камуністычная Партыя Заходняе Беларусі, дала „бліськуючыя вынікі"...

Корэспондэнцыі.

Ахвяры пажараў.

(З Браслаўшчыны).

У ноч з 29 на 30 мая з нераспазнанае яшчэ прычыны ўзьняўся пажар у в. Струстова, Браслаўскае гміны, у 4 вярстох ад Браслаўя. Вёска гэтая перайшла на хутары, дык хаты стаяць далёка адна ад аднае, і ніхто з суседзяў не дагледзіў агню, ды сам гаспадар тады толькі ўсхапіўся, як усё стаяла ў вагні, і пачало яму добра прыпякаць. Хаты і ўсе будынкі з жывым і мёртвым інвэнтаром згарэлі да тла. Пагарэлі: карова, 8 авечак і 5 сьвіней.

На ратунак прыехала браслаўская пажарная каманда, якая гэтак лоўка ўмее махаць сваімі тапарамі на вучэньнях і дэманстраваць то перад домам п. старосты, то перад магістратам. Але тут дык яна „крыху" прыпозьнілася: прыехала тады, як ад хутара астаўся адно толькі комін, які стырчэў над кучай галавешак і попелу.

——

Уначы з чацьвера на пятніцу 26 мая згарэла ў в. Цілеўцах, Нова-Пагосцкае гміны, хата, арандаваная беззямельнікам Аляксандрам Якубоўскім, жыхарам тэй-жа вёскі. Агнём зьнішчаны ўсе ягоныя прылады да працы (— быў гарбаром) і ўсё, што было ў хаце. Страхоўкі ён не дастане, бо хата не яго, — дык астаўся з жонкаю (старухаю за 60 гадоў) бяз куска хлеба і бяз даху над галавой. Што-ж ім рабіць? Вось і надумаліся яны зьвярнуцца да „апякуна" гміны — пана вуйта Мацкевіча (ён сам абшарнік, б. афіцэр, ксяндзоў брат) і прасіць якое дапамогі. Але бедным пагарэльцам пан вуйт, замест даць хлеба, расказаў цэлую „філёзофію" аб тым, што гміна існуе не на тое, каб грошы раздаваць, а на тое, каб іх зьбіраць, дый што яго, пана вуйта, ня лёгка „ўзяць на кавал". Для іх-жа было-б найлепш, каб у іх была заможная радня (—дык чаго-ж ім тады было-б цягацца да чужых?), якая б пэўне прытухіла іх у бядзе. Як чалавек гуманны, ён гатоў быў бы яшчэ іх паслаць на работы ў Латвію, калі-б яны былі крыху маладзейшыя (так гадоў на 40!). Выслухаўшы гэтыя прыгожыя сэнтэнцыі, пацямнела старыком у вачох, і яны, заліваючыся сьлязьмі, з пустымі рукамі пайшлі ў сьвет шукаць спосабу „памаладзіцца" або знайсьці няіснуючую „багатую радню"...

Горкі.

Паштовая скрынка.

Сымон Ждановіч прыслаў на падпіску газэты 1 зл. 50 гр., **Пётр Зеновіч** 1 зл. 30 гр. **І. Бабіч** — 2 зл., **Багдановіч Васіль** — 2 зл.

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22